LATVIJAS ARHĪVI

PERSONĀLIJAS

VAIRĀK NEKĀ PUSGADSIMTS NOSTRĀDĀTS ARHĪVĀ

1999. gada 15. februārī no darba Latvijas Valsts vēstures arhīvā pēc 53 gadiem valsts arhīvu sistēmā atpūtā aizgāja Vilma Kalniņa.

Vilma Kalniņa dzimusi 1922. gada 13. jūlijā Valmieras apriņķī Salacas pagasta Vaučos zemkopju ģimenē. Triju gadu vecumā viņai nomirst tēvs, bet 15 gadu vecumā – māte. Ainažu pilsētā tiek pabeigta 6–klasīgā pamatskola. Pēc mātes nāves Vilma pārceļas dzīvot pie radiem Smiltenē. Šajā laikā tiek iegūts Valsts Nurmižu mājturības skolas diploms. Darba gaitas uzsāktas 19 gadu vecumā Smiltenes Sarkanā Krusta slimnīcā par slimnieku kopēju. Slimnīcā nostrādāts no 1942. gada 8. augusta līdz 1944. gada 20. septembrim.

Vilma Kalniņa savā darba vietā. 50. gadu fotouzņēmums.

Alkas pēc zināšanām atved Vilmas kundzi uz Rīgu, kur 1945. gada rudenī viņa iestājas Rīgas 8. strādnieku jaunatnes Raiņa vakara vidusskolā. 1950. gadā vidusskola tiek pabeigta un saņemta Gatavības apliecība, kuru rotā atzīmes tikai četri un pieci.

1945. gada 24. novembrī Vilma Kalniņa sāk strādāt Latvijas PSR Centrālajā Valsts arhīvā (tagad Latvijas Valsts vēstures arhīvs) par arhivāri. Tikko ir beidzies karš, un arhīvā ir tik daudz darāmā. Arhīva darbinieki vāc ziņas un apzina vietas, kur glabājas dokumenti. 1945. un 1946. gadā ar zirga pajūgu pāri Daugavai uz tagadējo Latvijas Valsts vēstures arhīvu tiek vesti pagrabos un pažobelēs savāktie dokumenti. Šajā darbā aktīvi, ar visu jaunības dedzību un enerģiju iesaistās jaunā arhīva darbiniece Vilma Kalniņa. 1950. gada decembrī viņa tiek iecelta par zinātnisko līdzstrādnieci, bet 1951. gadā – par Kultūras un sadzīves iestāžu nodaļas vadītāju. Šajā laikā tiek apgūti gandrīz visi arhīva darbi, tiek veikta lietu fondēšana un fondu aprakstīšana. Viņa sastāda pirmos lietu aprakstus biedrību un sabiedrību fondiem.

1957. gadā Vilmas kundze tiek pārcelta uz Izziņu nodaļu. Darbs ir saistīts ar cilvēku pieņemšanu, izziņu izpildi un to pārbaudi. Šeit spilgti izpaužas viņas iejūtība pret apmeklētājiem, atbildība, centība un darba mīlestība. Viņas darbs tiek novērtēts, par to liecina personas lieta ar daudzajām pavēlēm par naudas prēmiju piešķiršanu, pateicībām un apbalvošanu ar goda rakstiem, kā arī tas, ka 1960. gada 5. janvārī Vilmas kundze tiek pārcelta uz Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Arhīvu daļu (vēlāk Latvijas PSR Ministru Padomes Arhīvu pārvalde) par vecāko zinātnisko līdzstrādnieci,

jo šeit ir vajadzīgi zinoši un atbildīgi darbinieki. Sākumā tiek sakārtota fondu uzskaite un strādāts ar Augstākās un vidējās speciālās izglītības ministrijai pakļautajām iestādēm lietvedības darba sakārtošanā un lietu aprakstu sastādīšanā.

No 1963. līdz 1977. gadam Vilmas kundzei Arhīvu pārvaldē ir uzticēts viens no grūtākajiem darba uzdevumiem – sniegt praktisku un metodisku palīdzību visos arhīva darba virzienos Latvijas PSR Centrālā Valsts Oktobra revolūcijas un sociālisma celtniecības arhīva jaunizveidotajām 11 filiālēm. Faktiski tā ir šo filiāļu darba vadīšana un izpildes kontrole. Vilmas kundzei izveidojas ļoti laba sadarbība ar filiāļu darbiniekiem. Vēl šodien daudzi ilggadējie zonālo valsts arhīvu darbinieki ar lielu sirsnību interesējas, kā klājas Kalniņas kundzei. Viņas darbs Arhīvu pārvaldē tiek augstu vērtēts, krājas daudzās pateicības un goda raksti. 1977. gadā Vilmas kundze aiziet pensijā, bet ilgi mājās viņa nevar nosēdēt. Pēc neilga pārtraukuma Vilmas kundze atsāk strādāt Latvijas Valsts vēstures arhīvā, kur tiek veikti dažādi arhīvista darbi.

1982. gada maijā Vilmas kundzi ieceļ par Latvijas Valsts vēstures arhīva Palasta ielas glabātavas vadītāju. Šajā darbā lieti noder viņas vācu valodas zināšanas, jo Palasta ielas glabātavā atrodas Rīgas rātes un tai pakļauto iestāžu dokumenti līdz 1889. gadam, kad Rīgas rāti likvidēja. Šeit Vilmas kundzes ziņā ir visi arhīva darbi, sākot no lietu atputekļošanas, lietu esamības pārbaudēm līdz lasītāju apkalpošanai. Tiek sastādītas fondu tematiskās un personu kartiņas. Darbs ir interesants, bet arī grūts, jo viņa šajā glabātavā strādā viena. Daudzas lietas sver ap 10 kg, un tās ir jānoceļ no plaukta un jāaiznes lasītājam. Vilmas kundzei ļoti patīk smago lietu ādas iesējumu svinīgums, antīkie arhīva plaukti, un viņa jūtas kā īsta saimniece.

Vilma Kalniņa kolēģu vidū Latvijas Valsts vēstures arhīva 75 gadu jubilejas svinībās.

Ir pagājuši 6 mēneši, kopš Vilmas kundze aizgāja no darba, bet katrā tikšanās reizē tiek pieminēta Palasta ielas glabātava (mēs abas dzīvojam vienā mājā, un mūs vieno viena kāpņu telpa nu jau 25 gadus). Vilmas kundzei ir daudz draugu, ar kuriem viņa regulāri sazvanās un tiekas. Tagad tiek izlasītas grāmatas, kurām agrāk neatlika laika. Viņas grāmatu plauktā ir diezgan daudz grāmatu arī igauņu valodā, jo viņa šo valodu brīvi pārvalda. Svētkos un jubilejās Vilmas kundze cep ļoti garšīgu putukrējuma torti un gatavo citus neparastus gardumus. Tad ir jūtams, ka viņa ir apguvusi speciālas mājturības zinības.

Bijušie arhīvu sistēmas kolēģi novēl Vilmas kundzei vairāk saudzēt sevi, rast gandarījumu ikdienā un piepildījumu savām iecerēm: "Es to izdarīšu tad, kad vairs nestrādāšu."

Gita Ducmane

Latvijas Valsts vēstures arhīva direktors

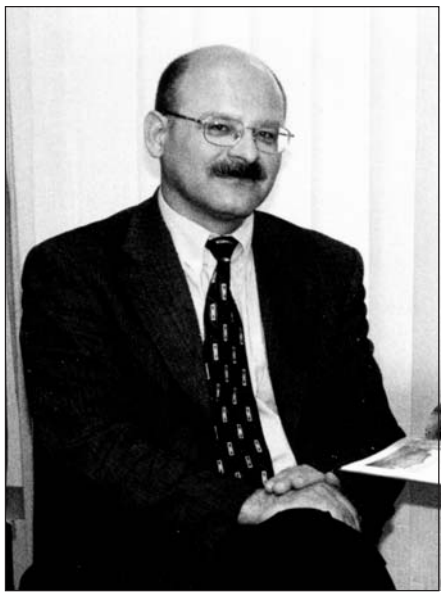

Nikolajs Rižovs pieder to laimīgo cilvēku kategorijai, kuru bērnības sapnis – būt par vēsturnieku – šodien kļuvis profesija un jaunībā izdarītā izvēle palikusi vienīgā – kā ceļš, kuram cilvēks paliek uzticīgs visa mūža garumā.

N. Rižova bērnības un skolas gadi paiet Pļaviņās. Daudz laika tiek veltīts nodarbībām sporta skolā, apmeklējot vieglatlētikas sekciju un trenējoties sprinta distancēs. Savukārt mūzikas skolā tiek apgūta akordeona spēle. Jau skolas gados N. Rižova dzīvē lielu vietu ieņem grāmatas, jau tad viņš iemācās pazīt un cienīt labu literatūru. Pēc vidusskolas beigšanas 1968. gadā puisis no Latvijas mazpilsētiņas Pļaviņām kļūst par Maskavas Valsts vēstures un arhīvu institūta studentu. Aizritēja pieci gadi Maskavā, pieci saspringti mācību gadi, tikšanās ar ārkārtīgi interesantiem cilvēkiem, brīnišķīgiem pasniedzējiem, darbs arhīvos, studentu celtnieku vienībās, pilsētas bagātā kultūra, dzīve Strominkā (tur atradās institūta studentu kopmītnes), un diplomētais speciālists N. Rižovs atgriezās dzimtenē. Viņš tika norīkots darbā uz Latvijas PSR Galveno Arhīvu pārvaldi, tomēr uzsākt darbu aizkavēja iesaukums obligātajā karadienestā. Pēc gada dienesta Padomju Armijā N. Rižovs atgriezās Rīgā. Darbam pārvaldē pārsvarā bija administratīvi inspicējošs raksturs, un tā specifika ne vienmēr atbilda jaunā speciālista vēsturnieka – arhīvista centieniem. N. Rižova interesēm vispievilcīgākā šķita viena no Galvenās Arhīvu pārvaldes pārraudzības iestādēm – Latvijas PSR Centrālais Valsts vēstures arhīvs (LCVVA) – ļoti vērtīgs un sarežģīts dokumentu komplekss, viens no lielākajiem Eiropas arhīviem. Darbs tajā – brīnišķīga vieta speciālistam, tur praksē iespējams realizēt viņa plašās teorētiskās

zināšanas un jau iegūto pieredzi. It īpaši tādēļ, ka 70. gados šis arhīvs bija kā milzīgs problēmu kamols, kas tinies jau vairākus gadu desmitus.

LCVVA visasāko problēmu komplekss bija Zinātniskais uzziņu aparāts (ZUA), dokumentu saglabāšanas nodrošināšana, speciālistu arhīvistu trūkums. Arhīvā atradās desmitiem tūkstošu neaprakstītu dokumentu, tajā skaitā no Vācijas Demokrātiskās Republikas saņemtais Kurzemes zemes arhīvs, samilzušas bija dokumentu uzskaites problēmas, tādēļ arhīvā bija arī tūkstošiem it kā "pazudušu lietu". N. Rižovu nosūtīja darbā uz LCVVA 1978. gadā 17. aprīlī. Viņa pirmais uzdevums bija sagatavot arhīva fondu rokasgrāmatu. Pateicoties jaunā arhīvista uzņēmībai, neatlaidībai un mērķtiecībai, 1980. gadā šis izdevums nāca klajā.

Pirmajos darba gados uzkrātā pieredze Galvenajā Arhīvu pārvaldē, dokumentu sastāva un satura iepazīšana, sagatavojot LCVVA fondu rokasgrāmatu, dokumentu saglabāšanas un ZUA problēmu apzināšana kļuva par teorētisko un praktisko zināšanu un iemaņu bāzi, kas ļāva N. Rižovam 1980. gada 1. februārī uzņemties LCVVA zinātnisko vadību. Taču jau 1980. gada 30. maijā viņš tika iecelts par LCVVA direktoru. Šajā laikā viņš darbu arhīvā savienoja ar vēstures zinātņu kandidāta disertācijas izstrādi. Tomēr N. Rižovam no šīs ieceres nācās atteikties, jo arhīva direktora amats aizņēma pārāk daudz laika un enerģijas, darbu nebija iespējams apvienot ar zinātni – no iepriekšējiem arhīva vadītājiem saņemtais "mantojums" bija ļoti smags. Jaunais direktors izveidoja domu biedru kolektīvu, kuram bija pa spēkam sākt jaunu posmu LCVVA darbībā un atrisināt arhīva sarežģītās problēmas. 80. gadu otrajā pusē LCVVA vairs nebija neaprakstītu dokumentu, bija pabeigta "pazudušo lietu" meklēšana, aktivizējās dokumentu izmantošana, noritēja ZUA pilnveidošana, tapa projekti modernākas tehnikas izmantošanai, kā arī tika labiekārtotas arhīva telpas.

Nākamais posms arhīva darbībā sākās pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Tas iegūst jaunu nosaukumu – Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA). Lasītājiem tiek atvērti okupācijas laikā slēgtie fondi. Arhīvisti aizrautīgi iesaistās vēstures "balto plankumu" aizpildīšanā. Tomēr par galveno LVVA darbu ikdienā kļūst arhīva izziņu sagatavošana, kas veido zemes reformas īstenošanas un nekustamā īpašuma denacionalizācijas juridisko pamatu. Problēmu nozīmīgums, kolosālais darba apjoms, jaunā laika izvirzītās prasības, kā arī atbildība prasīja no arhīva kolektīva, bet it īpaši no tā direktora, pilnīgu pašatdevi. Bija jāaizmirst atvaļinājumi un brīvdienas, nenormētā darba jēdziens materializējās simtiem tūkstošos arhīva sagatavotajos dokumentos. Šeit izpaudās N. Rižova milzīgās darbaspējas un prasme strādāt ar cilvēkiem, kā arī rast kompromisu sarežģītās situācijās, pašaizliedzība un uzticība lietai, kurai viņš kalpo.

Pēdējos desmit gadus LVVA ikdiena pagāja spriedzē, tomēr, pateicoties arhīvistu darbam, nekustamā īpašuma denacionalizācija un zemes reforma sekmīgi īstenojās. Tagad direktora N. Rižova rūpju lokā – arhīva nākotne. Galvenais uzdevums ir nodrošināt LVVA fonda – Latvijas nacionālās bagātības – kvalitatīvu un drošu saglabāšanu. Tādēļ tiek veikti konkrēti pasākumi dažādu drošības sistēmu izveidei un dokumentu fiziskai saglabāšanai – rit arhīva ēkas remontdarbi (nomainīts ēkas jumts, restaurēti logi, veikts pagraba kapitālais remonts, regulāri noris telpu labiekārtošana, arhīva glabātavās pakāpeniski tiek nomainīti plaukti pret jauniem un ugunsdrošiem), arhīva darbā ienāk jauna tehnika. Tomēr joprojām paliek virkne nopietnu problēmu, kuru atrisinājums arhīvam ir kardināli nepieciešams.

Latvijas Valsts vēstures arhīva direktors Nikolajs Rižovs un direktora vietniece Valda Pētersone Latvijas Valsts vēstures arhīva 75 gadu jubilejas svinībās 1994. gadā.

N. Rižovs rūpējas par arhīva dokumentu popularizēšanu, rīkojot arhīvā izstādes, konferences, izdodot vēstures avotu krājumus. Arhīva dokumenti tiek eksponēti Zviedrijā, Čehijā, Somijā, Igaunijā, Krievijā u.c., tā veidojot Latvijas tēlu ārpus tās robežām.

Saskarsmē ar kolēģiem un arhīva apmeklētājiem direktors ir atsaucīgs, sirsnīgs, galants un atvērts jaunām idejām un ierosinājumiem. Viņa augstais prasīgums pret sevi, precizitāte un atbildības sajūta vienmēr sekmē arhīva darba problēmu saprātīgu, objektīvu un pareizu risinājumu.

Novēlam mūsu direktoram veselību, spēku, izturību, radošu dzirksti un optimismu arhīva un tā kolektīva turpmākajā darbā!

Irina Veinberga